

הפרשה בהלכה

משא ומתן בדברי רבותינו ראשונים ואחרונים עד פוסקי זמננו
פותח שערי הבנה בסוגיות הנוגעות להלכה ולמעשה
המקושרות לפרשת השבוע

ויקרא – דברים

מאת

יששכר דוב פראנד

בן לא"א דוד צבי ז"ל

ה'תשפ"ד

תוכן ענינים

ויקרא

- גילוי סוד במקום הפסד ממון.....ג
עמידה בתפילה בעת נסיעה ברכב או במטוס.....ט
הנחת מלח על השולחן ומכילת הפרוסה בו.....טו
עדות על פי שמיעת קול הקלטה.....כ

צו

- ברכת הגומל.....לא
סימן א מקור וגדר חיוב ברכת הגומל.....לב
סימן ב חיוב ברכת הגומל על טיסה באויר.....מ
סימן ג חובת קטנים ונשים בברכת הגומל.....מו
החלפת בגדים לכבוד שבת ולכבוד התפילה.....נא
סימן א החלפת בגדים לכבוד שבת.....נב
סימן ב החלפת בגדים לכבוד התפילה.....נח

שמיני

- יסוד ומהות איסור לועג לרש.....סה
בירורי הלכות בדין גערה בתגלחת אבילות.....עב
בענין זכוב שנפל למרק.....עט
בדין הפסק בין נטילת ידים לברכה.....פו
חיוב נשים בהבדלה.....צב

תזריע

מילה בזמנה אחר קבלת תוספת שבת ..... קא
 סימן א מילה בזמנה אחר קבלת תוספת שבת ..... קב
 סימן ב ברית מילה בשבת כשיש חשש של חילול שבת ..... קה
 בירורי דינים בענין יוצא דופן [הנולד בניתוח קיסרי] ..... קיג
 חיוב יולדת בכרכת הגומל וחיוב עלייה לתורה אחר הלידה ..... קיט

מצורע

האיסור לספר בשבת חבירו ..... קכו
 מיקרוסקופ לאור ההלכה ..... קלד
 נטילת ידים לסעודה ..... קמב

אחרי מות

בירורי דינים באיסור ביזוי מצוה ..... קנג
 סימן א פרטי דינים באיסור ביזוי מצוה ..... קנר
 סימן ב לבישת כפפות (gloves) בעת קיום מצוה ..... קס
 בענין איסור 'לא תקרבו לגלות ערוה' ..... קסד
 איסור נדה ..... קעא
 סימן א גדר איסור נדה ..... קעב
 סימן ב דין פנויה באיסור נדה ..... קעה

קדושים

החובת לדון לבקש זכות ..... קפא
 האם מותר לשדך זוג כשידוע שלא יזחרו באיסור נדה ..... קפו
 איסור נקימה ונמירה על צער הגוף ..... קצא
 מצות כיבוד תלמידי חכמים וזקנים ..... קצט

אמור

כבוד חבריות באיסורי תורה ואיסורים דרבנן..... רט
 איסור ספיה לקמן..... ריז
 האם יש דין קדימה לבחן אָבֵל על פני שאר אכלים..... רכג
 הילולת ל"ג בעומר..... רכח
 סימן א הילולת ל"ג בעומר ומנהג העליה לציון הרשב"י..... רל
 סימן ב הפולמוס סביב מנהג שריפת הבגדים בהדלקת ל"ג בעומר..... רלו

בהר

קדימת ישראל במקח וממכר..... רמג
 סימן א העדפת קניה ממוכרי ישראל על מוכרי עכו"ם..... רמד
 סימן ב המחלוקת על זכויות הוצאת ספרי הרמב"ם שהובילה לשריפת התלמוד..... רנ
 איסור אונאת דברים..... רנו
 האם מותר לאדם להשכיר עצמו ליותר מג' שנים..... רסה
 דיבור האסור בשבת..... רעא

בחוקותי

התעסקות במלאכה בזמן תפילה וברכה..... רעט
 עשיית קיצור דרך [קפנדריא] בבית הכנסת..... רפד
 סימן א אימתי מותרת עשיית קפנדריא בבית הכנסת..... רפה
 סימן ב עשיית קפנדריא בעזרת נשים..... רצ
 הצלת אדם ממיתה כאשר ע"י זה יהרג אחר במקומו..... רצג

במדבר

האם בן יורש שררה מחיים..... שא
 בגדר רשות הרבים מן התורה ובדין עירוב שנקרע באמצע שבת..... שו

בהלכה

תוכן ענינים

הפרשה

החזרת המעות אחר פריון הבן ..... שיד
בענין הוצאה ביו"ט שלא לצורך ..... שיט

נשא

בענין אשת איש שזינתה בשונג ..... שכו
איסור יחוד עם משרתת הבית ..... שלד
אין עושין מצוות חבילות חבילות ..... שמ
האם יש מצוה על ישראל לחזור אחר ברכת כהנים ..... שמח

בהעלותך

בענין תפילת תשלומין ..... שנו
סימן א עיונים בכמה מדיני תפילת תשלומין ..... שנח
סימן ב שליח ציבור בתפילת תשלומין ..... שסג
חיבוק ונישוק בקרובים ..... שסו
תפילה על החולה המיוסר שימות במהרה ..... שעג

שלח

האם ראוי להתפלל על רשעים שיחזרו בתשובה ..... שפא
בחטא המקושש ובדין מלאכה שאינה צריכה לגופה ..... שפז
טלית שאולה וטלית של בית הכנסת ..... שצד
ביסוי הראש בטלית בשעת התפילה ..... שצמ

קרח

תחנון ונפילת אפים ..... תז
סימן א יסוד ומהות נפילת אפים ..... תח
סימן ב אמירת תחנון בבית הכנסת שיש בו חתן ..... תיב
סימן ג נפילת אפים במקום שאין ספר תורה ..... תיז

בהלכה

תוכן ענינים

הפרשה

גילוי האמת לחולה על מצבו..... תכ
נאמנות גוי מסיח לפי תומו בבכור בחמה ובשאר איסורים..... תכו

חקת

לקט דינים באיסור הלנת המת..... תלז
סימן א מקור וגדר האיסור..... תלח
סימן ב אופנים שבהם מותר לדחות קבורת המת..... תמב
סימן ג הלנת המת בירושלים..... תמו
ברכה על שתיית מים, משקה חם וגלידה..... תג
סימן א ברכה ראשונה ואחרונה על שתיית מים..... תנא
סימן ב ברכה אחרונה על משקה חם או גלידה..... תנר
'התורה חסה על ממונן של ישראל' לעומת 'אין עניות במקום עשירות'..... תסא
המתפלל צריך שיפרש דבריו..... תסח

בלק

עין הרע..... תעז
מרחא דציבורא..... תפג

פנחס

איסור שֶׁכַּר של גוים..... תצג
בישולי עכו"ם על ידי משרתים בבית ישראל..... תקב
משמעות הביטוי 'תיקו' המוזכר רבות בגמרא..... תקמ
הגורל בהלכה..... תקמו
זמן תפילת שחרית בשבת..... תקבא
חובת הליכה בכיסוי הראש..... תקכו

מזות

הכשרת כלים על ידי ליבון והנעלה	תקלו
בירורי דינים במצות טבילת כלים	תקמז
סימן א יסוד וגדר מצות טבילת כלים	תקמה
סימן ב בירורי דינים במצות טבילת כלים	תקנא
יסוד איסור מראית עין ומפני החשד	תקנח

מסעי

מצות ישוב ארץ ישראל ואיסור היציאה לחו"ל	תקסז
סימן א מצות ישוב ארץ ישראל	תקסח
סימן ב טעם איסור היציאה מארץ ישראל לחוץ לארץ	תקעו
חנופה לאדם בשר	תקפא

דברים

בענין איסור לשון הרע	תקצא
סימן א בענין ההיתר לספר לשון הרע על בעלי מחלוקת	תקצב
סימן ב איבוד זכויותיו של המדבר לשון הרע	תקצז

ואתחנן

דין תפילין בחול המועד	תרה
איסור חיתון וביאה לעכו"ם	תריא

עקב

חייב נשים בברכת המזון	תריט
מצות קריאת שמע	תרכד
סימן א מצות קריאת שמע - גדרה וזמנה	תרכה
סימן ב קריאת שמע קודם התפילה בלא ברכותיה	תרל

ראה

תרלז	חובת בדיקת סימני דגים וכשרות דג המונה
תרמג	היתר אכילת תרנגול הודו (Turkey)
תרנ	שיעור חובת ההוצאה לצדקה ושאר מצוות
תרנא	סימן א המבזבז אל יבזבז יותר מחומש
תרנז	סימן ב נתינת צדקה יותר מחומש נכסיו

שופטים

תרסג	תמים תהיה עם ה' אלקיך
תרסד	סימן א גדר מצות "תמים תהיה עם ה' אלקיך"
תרעא	סימן ב בירור מין העובר ע"י בדיקת אולטרא סאונד
תרעה	בדין אמירת קדיש יתום ותפילת יזכור בשנה ראשונה לפטירה ולאחריה
תרעז	סימן א אמירת קדיש יתום לאחר י"ב חודש
תרפא	סימן ב אמירת יזכור באבל תוך י"ב חודש

כי תצא

תרפט	שימוש חוזר בכול דואר (postage stamp) שלא נחתם בחותם
תרצד	נשיאת נשק (Weapon) בידי נשים
תרצט	שילוח חקן בשבת ובמזומן
תשה	בדין ברכה על מצות מעקה

כי תבוא

תשיג	יסוד דין שומע בעונה
תשכ	גניזת עיתונים שיש בהם דברי תורה
תשכח	האם הבן חייב לשמוע בקול הוריו המתנגדים לנישואיו עם בחירת לבו
תשלג	בגדר איסור לפני עור ומכה בנו הגדול

בהלכה

תוכן ענינים

הפרשה

נצבים

חובת הבנים לנהוג במנהג אבותיהם ..... תשמא
השבת אבידה לגוי בזמנינו ..... תשמו
פסיקת הלכה ע"פ אליהו או ע"פ תשובה מן השמים ..... תשנב
הפמרה בנביא וקריאתה מתוך הכתב ..... תשם

וילך

גדרי מצות חינוך ..... תשסמ
בענין מעמי המקרא ..... תשעד
השומה בהלכה ..... תשפ

האזינו

מצות כתיבת ס"ת ..... תשפמ
איסור 'סתם יינם' ו'מגע הנכרי' ..... תשצו
סימן א הנגיעה האוסרת והיינות הנאסרים ..... תשצו
סימן ב מי הוא האוסר יין במגעו ..... תתב

וזאת הברכה

איטר יד בתפילין ..... תתיא
בדין מעימה מכוס של ברכה ..... תתמו

וּקְרָא

גילוי סוד במקום הפסד ממון

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (א, א)

אחת התפיסות המוסריות המקובלות בקרב בני האדם, היא הזהירות בשמירת סודותיו של הזולת, ומי שמספר לאחרים את סודותיו של חברו, הרי זה בוגד באמון שנתנו בו.

והנה, אף שכל בר דעת מבין שהמגלה סוד עושה מעשה שאינו הגון, עוד מצינו בגמרא יתירה מזו, שיש בכך גם איסור מן התורה, וסימוכין לכך מהאופן בו צוה הקב"ה למשה למסור את המצוות לבני ישראל, וכפי שיבואר בגוף המאמר.

אכן, פעמים שמותר ואף חובה לספר לזולת סודותיו של אדם, והיינו כאשר על ידי זה הוא מציל את שומע הסוד מפני סכנה או הפסד. ומצוי הדבר בבעלי מקצועות שונים, כרופאים, עורכי דין ורבנים.

במאמר זה נעמוד על השאלה הבאה: באופן שיש לאדם מצוה לגלות סודו של אחר, האם הוא מחויב לעשות זאת גם במחיר של סכנת הפסד ממון, כאשר בעקבות גילוי הסוד הוא עלול לעמוד בפני תביעות משפטיות.

האם רופא רשאי או אפילו חייב לגלות סודות החולה כדי להציל אנשים אחרים

מקור האיסור

במסכת יומא (ד, ב) מבואר, שהמספר לחבירו דבר, אסור לחבירו לספר זאת לאחרים. וז"ל הגמרא, מנין לאומר דבר לחבירו שהוא ב'בל יאמר' עד שיאמר לו לך אמור, שנאמר "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר", ע"כ. ופירש רש"י וז"ל, לאמר – לא אומר הדברים אלא אם כן ניתן לו רשות, ע"כ. והיינו, שהקב"ה אמר למשה "לאמר", כי לולא זאת היה אסור עליו לומר לאחרים מה ששמע.

וחנה המאירי (יומא שם) כתב וז"ל, למדנו דרך ארץ למי שאומר דבר לחבירו, אע"פ שלא מסרה לו בסוד, שהוא בבל יאמר, עכ"ל. משמע מדבריו שאינו אלא הנהגה טובה. אולם ברש"י הנ"ל משמע שהאיסור הוא מן התורה, ונראה שכן היא גם דעת הסמ"ג (לאוין ט).

ובתב רבינו יונה (שערי תשובה שער ג אות רכה) וז"ל, וחייב האדם להסתיר הסוד אשר יגלה אליו חבירו דרך סתר, אע"פ שאין בגילוי הסוד ההוא ענין רכילות, כי יש בגילוי הסוד נזק לבעליו וסיבה להפר מחשבתו, כמו שנאמר

(משלי טו, כב) "הפר מחשבות באין סוד". והשנית, כי מגלה הסוד אך יצא מדרך הצניעות, והנה הוא מעביר על דעת בעל הסוד, ואמר שלמה עליו השלום (שם כ, יט): "גולה סוד הולך רכיל", רצונו לומר, אם תראה איש שאיננו מושל ברוחו לשמור לשונו מגלוי הסוד, אע"פ שאין במחשופו הסוד ההוא ענין רכילות בין אדם לחברו, תביאהו המדה הזאת להיות הולך רכיל שהוא מארבע כתות הרעות, אחרי אשר אין שפתיו ברשותו לשמור, עכ"ל. והעתיקו להלכה החפץ חיים (רכילות כלל ח אות ה).

ובמסכת סנהדרין (לא, א) מבואר עוד, שאסור לדיין לגלות ביציאתו מבית הדין סודות מתוך בית הדין, והוא בכלל איסור "לא תלך רכיל בעמך". וז"ל הגמרא, תנו רבנן, מנין לכשיצא לא יאמר הריני מזכה וחבירי מחייבין, אבל מה אעשה שתכירי רבו עלי, תלמוד לומר (ויקרא יט, טז) "לא תלך רכיל בעמך", ואומר (משלי יא, יג) "הולך רכיל מגלה סוד". ההוא תלמידא דנפק עליה קלא דגלי מילתא דאיתמר בי מדרשא בתר עשרין ותרתינן שנין, אפקיה רב אמי מבי מדרשא,

שבלבו ולא פייסו, וכל כיוצא בדברים אלו, העושה אותם עובר על "לא תעמוד על דם רעך", עכ"ל. הרי שמחובתו לספר למי שחבירו זומם עליו רעה, כדי שידע הלה להיזהר.

ודין זה נאמר לא רק במקום חשש נזק או סכנת גופו של זולתו, אלא אף במקום שיש רק חשש להפסד ממון של חבירו, גם אז חובה לגלות אוזן חבירו. וכן יש ללמוד מדברי החפץ חיים (רכילות כלל ט סעיף א) שלגבי איסור רכילות פסק וז"ל, אם אחד רואה שחבירו רוצה להשתתף באיזו דבר עם אחד, והוא משער שבודאי יסובב לו ע"י זה ענין רע, צריך להגיד לו כדי להצילו מן הענין הרע ההוא, אך צריך חמשה פרטים שאבארם בסמוך, עכ"ל. הרי לנו, שכל שהוא משער שיש צורך לזולתו ענין רע, אזי נדחה איסור "לא תלך רכיל" מפני איסור "לא תעמוד על דם רעך". וא"כ מסתבר שהוא הדין לגבי איסור גילוי סוד, ובפרט שהם איסורים דומים זה לזה, ששניהם נקראים רכילות.

אמר, דין גלי רזיא [איש זה הוא מגלה הסודות], ע"כ.

לא תעמוד על דם רעך

אמנם ישנו יוצא מן הכלל חשוב באיסור זה, והוא, כאשר חבירו מבין ע"פ מה שנתגלה לו, שעתיד להגרם נזק או הפסד ליהודי אחר, שבזה לא זו בלבד שמותר לו לגלות הסוד למי שנוגע בדבר, אלא הוא אף מחויב בדבר, משום "לא תעמוד על דם רעך".

וז"ל הרמב"ם (פרק א מהלכות רוצח הלכה יד), כל היכול להציל ולא הציל, עובר על "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא יט, טז), וכן הרואה את חבירו טובע בים או ליסטים באים עליו או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא בעצמו, או שישכור אחרים להצילו, ולא הציל, 'או ששמע גוים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנין לו פח ולא גילה אוזן חבירו והודיעו', או שידע בגוי או באנס שהוא קובל על חבירו, ויכול לפייסו בגלל חבירו ולהסיר מה

א. יש לציין שבאמת יש מקום נוסף שבו אין להתחשב בהבטחה על שמירת הסוד, והוא מה שהביא הסמ"ע (סימן כח סק"א) בשם מהר"י וייל, שמי שיודע עדות לטובת חבירו ואינו רוצה להעיד משום שקיבל על עצמו שלא יגלה את עדותו, צריך הבעל דין שכנגדו [שביקשו שלא לגלות הסוד] להתיר לו לגלות את עדותו, וחייב להעיד. ובט"ז תמה על דבריו, שהרי באופן זה רשאי להעיד אף בלא התרה כלל, שהרי אם אינו מעיד עובר באיסור "אם לא יגיד ונשא עונו". ועיי"ש בנתיב"מ (סק"א) ופתחי תשובה (סק"ג) עוד פרטי דינים באופן שנשבע העד שלא יעיד, שבאופנים מסויימים חלה שבועתו וצריך התרה, ובאופנים אחרים אין שבועתו חלה ואינו צריך התרה.

גילוי סוד מקצועי לתועלת במקום חשש הפסד ממון

וחנה על פי חוק המדינה ומצד המוסר, מוטלת חובה על כל בעל מקצוע לשמור על כל דבר סודי שקיבל מאנשים ולא לגלותו. ענין זה מצוי מאוד אצל עורכי דין, רופאים, ואף אצל מנהיגים רוחניים, והעובר על כך עלול להפסיד את רשיון העיסוק שלו.

ומעתה יש לעיין, מה יהא הדין באיש עסקים אחד שגילה לרב שלו שהוא עוסק בעסק לא ישר או בלתי חוקי, האם מוטל על הרב לגלות אוזנו של יהודי השוקל להשתתף עמו בעסק זה. כמו כן, רופא היודע שיש לחתן מחלה קשה, האם מוטל עליו לגלות הדבר לכלה המיועדת.

וחנה כבר נתבאר לעיל שאיסור גילוי סוד נדחה מפני איסור "לא תעמוד על דם רעך", ועל פי זה מצד הדין ודאי חובה לגלות סוד זה לאותו יהודי שעלול להיגרם לו הפסד. אמנם, הרב או הרופא חוששים, שאם יגלו הסוד, הם עלולים לעמוד בפני תביעה בבית המשפט, ויש לדון האם עליהם להיכנס לחשש הפסד ממון כדי שלא לעבור באיסור "לא תעמוד על דם רעך". ואפילו אם לא יזכה הלה בטענתו, מ"מ יצטרכו להוציא כסף רב בעד עורך דין ושאר הוצאות משפט.

ובפשטות, שאלה זו העומדת בפנינו היא של איסור עבירת לאו כנגד הפסד ממון, והיא הלכה מפורשת בדברי הרמ"א בשני מקומות: א. הרמ"א בהלכות לולב (או"ח סימן תרנו) כתב וז"ל, מי שאין לו אתרוג או שאר מצוה עוברת, אין צריך לבזבז עליה הון רב, וכמו שאמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, אפילו מצוה עוברת, ודוקא מצות עשה, אבל לא תעשה - יתן כל ממון קודם שיעבור, עכ"ל. ב. בהלכות עבודה זרה (יו"ד סי' קנו ס"א) כתב הרמ"א וז"ל, ואם יוכל להציל עצמו בכל אשר לו, צריך ליתן הכל ולא יעבור לא תעשה, עכ"ל. ומקורו בדברי הרשב"א (ב"ק ט, א) והר"ן (סוכה יג, ב מדפי הרי"ף).

ולפי זה הוא הדין כאן, יהיו הרב או הרופא מחויבים לגלות הסוד אף במקום שעלולים להפסיד ממון, כדי שלא יעברו באיסור "לא תעמוד על דם רעך".

אלא, שבהגהות החתם סופר לשו"ע (או"ח שם) כתב, שחילוק זה בין איסור לא תעשה לאיסור עשה לגבי חיוב הפסד ממון, אינו תלוי במצות לא תעשה ועשה, אלא רק ב'קום ועשה' ו'שב ואל תעשה' תלוי הדבר. ומתוך כך חידש החת"ס, שחובה על האדם להפסיד ממון ולא יאכל פירות שביעית